

TÜRKİYE’DE KIR-KENT KAVRAMLARININ DEĞİŞEN NİTELİĞİ VE MEVZUATIN SÜRECE ETKİSİ

THE CHANGING RURAL-URBAN CONCEPTS AND THE LEGISLATION’S EFFECTS
ON THE NATURE IN TURKEY

Halil İbrahim AYDINLI¹
Salih ÇİFTÇİ²

Öz

Türkiye’deki kentleşme olgusu, ülkenin toplumsal, siyasal, kültürel ve ekonomik yapısını, değer ve normlarını değiştiren ve biçimlendiren temel öğelerden biridir. Kentleşmeyle birlikte yeni bir sosyalleşme ve siyasallaşma süreci başlamıştır. Bu nedenle kentleşme, yalnız, tarımdaki değişmelerin ve sanayileşmenin bir sonucu değil, toplumsal değişme sürecinin de bir göstergesidir. Bu anlamda kentleşmeyi, Türkiye gibi ülkelerde neden sonuç ilişkisi içerisinde gerçekleşen bir değişim süreci olarak nitelendirebiliriz. Türkiye’de kır, kent ve kentleşme olgusu birçok gelişmiş ülkeden farklılık gösterir. Önceleri tarımın makineleşmesiyle başlayan kentleşme olgusu daha sonraki dönemlerde farklı etmenlerin eklenmesiyle devam etmiştir. Son yıllarda ise bu etmenlerin başında yasal yönetsel düzenlemeler gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kır, Kent, Kentleşme, Yerel Yönetim Mevzuatı

Abstract

The fact of urbanization in Turkey shapes shifter and is one of the basic elements forming the country's social, political, cultural and economic structures, values, and norms. Socialization and politicization of a new urbanization process has started. Therefore, urbanizations not only an effect of the changes in agriculture and industrialization but it is also an indicator of the changing process in social life. In this sense, urbanization, in countries like Turkey realized in cause and effect relationship can be described as a process of change. In our country, rural, urban, and urbanization differs from many developed countries. Before starting the agricultural mechanization in the later stages of urbanization has continued with the addition of different factors. In recent years legal administrative regulations come at the top of these factors.

Key Words: Rural, Urban, Urbanization, Local Government Law

¹Sakarya Üniversitesi, İİBF, haydinli@sakarya.edu.tr

²Sakarya Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Doktora Öğrencisi, sciftci@bartin.edu.tr

Giriş

Türkiye'nin 1945 yılında yaklaşık 20 milyon olan nüfusu, 2013'te 76 milyona çıkmıştır. 1945'te kent olarak adlandırılabilir yerleşimlerde ortalama 5 milyon insan yaşarken bu gün 70 milyonu aşkın kişi kentlerde yaşamaktadır. Türkiye bu süreçte, nüfusunun %25'i kentlerde yaşayan tarım ağırlıklı bir ülkeden, %90'ı kentlerde yaşayan, daha da önemlisi kent kökenli faaliyetlerin ve kararların belirleyici rol oynadığı bir ülkeye dönüşmüştür ve bu dönüşüm her yönüyle son derece büyük çaplı bir dönüşüm olarak görülmektedir. Kentleşme süreci bu yönüyle salt nüfusun mekânda yer değiştirmesini aşan bir değişim sürecini işaret etmekte ve bu süreç, ekonomik, politik, toplumsal ve kültürel düzeylerde bir dizi çarpıcı değişimle birlikte yaşanmaktadır.

Kentleşme en genel anlamıyla, kırsal alanların aksine kentsel alanlarda yaşayan insan sayısındaki artış olarak ifade edilebilir. Kentsel nüfus artışı kentlerin kendi iç dinamiklerinin etkisiyle olabileceği gibi aynı zamanda kırdan kentlere doğru olan göçlerle de yaşanabilir. İnsanları kentlere doğru hareket ettiren pek çok sebep vardır. Kentlerde yaşayan kişi sayısının artması, üretim tarzının değişmesi gibi faktörlere kentleşmenin sebepleri denmektedir. Genel anlamda iktisadi, siyasi, teknolojik ve sosyo-psikolojik nedenler kentleşmenin sebepleri olarak sıralanmaktadır. Türkiye'de kentleşme hareketinin başladığı ilk dönemlerde bu sebepler etkili olmuşken, son yıllarda yapılan yasal ve yönetsel düzenlemeler kır-kent ayrımında daha etkili olmuştur.

Kır, Kent Ve Kentleşme Kavramlarının Tanımı Ve Niteliği

Kırsal ve kentsel alanlar tanımlanırken esas alınan kriterler ülkeden ülkeye değişiklik gösterebilmektedir. Bu nedenle diğer ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'de de farklı kırsal ve kentsel alan tanımları kullanılmaktadır. Kırsal kavramı, tarımsal üretimin yerel ekonomiye hâkim olduğu alanları veya tarımsal üretim aracının mülkiyeti ile toplumsal yeniden üretimin ve ilişkilerin belirlendiği bir toplumsal yapılanmayı, son olarak da nüfus yoğunluğunun çok düşük olduğu alanları ifade etmektedir (Urry, 1999: 115). Tanım da anlaşılacağı üzere kırsal alanda egemen geçim kaynağı olarak tarım ön plandadır ve düşük nüfus yoğunluğu dikkat çekmektedir. Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan Türkçe Sözlükte ise kırsal; *az insanın barındığı daha çok kır durumunda olan yer* şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 1998: 1302).

Ülkeleri benzer kriterlere göre karşılaştırabilmek amacıyla farklı uluslararası kuruluşlarca standart tanımlar geliştirilmiştir. Bu anlamda OECD ve AB tarafından geliştirilen tanımlar yaygın olarak kullanılmaktadır. 1988 yılından bu yana kırsal alanlar üzerine çalışmalar yürüten OECD, kırsal alan kriteri olarak nüfus yoğunluğu kavramını kullanmaktadır. AB resmi metinlerinde de ülkeler arasındaki karşılaştırmayı kolaylaştırmak amacıyla bu kavram esas alınmaktadır. Tanım esasen iki aşamalı bir yaklaşım üzerine kuruludur. İlk olarak idari sınırlar itibarıyla nüfus yoğunluğu km² başına 150 kişiden az olan yerler kırsal alan olarak kabul edilmektedir. Daha sonra bölgeler üç kategoriye ayrılarak sınıflandırılmaktadır. Bir bölgede nüfusun % 50'den fazlası (km² başına 150 kişiden daha az) kırsal alanlarda yaşıyorsa bu bölgeler kırsallığı baskın (*predominantly rural region*) bölgeler; bir bölgenin nüfusunun % 15-50 arası kırsal yerel birimlerde yaşıyorsa bu bölgeler önemli ölçüde kırsal (*intermediate region*) bölge olarak tanımlanmaktadır. Yine bir bölgenin nüfusunun % 15'inden azı kırsal yerel birimlerde yaşıyorsa bu bölge de kentselliği baskın (*predominantly urban region*) bölge olarak tanımlanmaktadır (Rural Development in the European Union- Statistical and Economic Information Report, 2006: 3).

OECD'ye üye bazı ülkelerin kırsal alan tanımları ise şu şekilde sıralanmaktadır. Avusturya'ya göre kırsal alanlar, kentsel olmayan veya kent merkezi olmayan alanlardır. Kanada'da kırsal alanlar, 1000'den az nüfusu olan ve km² başına 400 kişiden daha az yoğunluklu alanlardır. Finlandiya'da kırsal alanlar kalkınma tiplerine göre kente-bitişik kırsal

alanlar, kırsal merkez olan alanlar ve çevresel alanlar olarak sınıflanmaktadır. Fransa’da kırsal alanlar, kentsel olmayan veya kent merkezi olmayan alanlar şeklinde tasnif edilmektedir. Yunanistan’da kırsal alanlar, 2000 yerleşimciden daha az toplulukların yaşadığı, İrlanda’da 1500 kişinin altındaki kasabalar, Yeni Zelanda’da kırsal alanlar, 1000 veya daha fazla kişinin bulunduğu merkez dışındaki alanlar, Portekiz’de kırsal alanlar, kentsel olmayan veya kent merkezi olmayan alanlar şeklinde sınıflanmaktadır (OECD, 1994: 22).

Türkiye’de ise kırsal alanlarla ilgili genel kabul gören ve Türkiye İstatistik Kurumu tarafından da dikkate alınarak kır-kent ayrımında kullanılan tanımlamalar aynı zamanda köy-kent ayrımında da kullanılmaktadır. Nüfusu 20 binden fazla olan yerleşim birimleri kent, diğer yerleşim birimleri kırsal alan kabul edilmektedir. 1965 yılından başlayarak 1985 yılına kadar geçerli olan bir kabule göre, nüfusu 10 bin ve üzeri olan yerleşimler kent, diğer yerleşimler ise kır olarak sınıflandırılmakta iken, 1982 yılında DPT tarafından nüfusu 10 binden büyük 288 yerleşim yeri için yapılan bir araştırmada; nüfusun istihdam alanları, şirket sayısı, banka şube sayısı, telefon aboneliği vb. 28 kritere göre kent olabilme eşik değerlerini aşan yerleşim yerlerinin yüzde 80 oranında ve nüfusu 20 binin üzerinde kent olarak kabul edilmiştir. Böylece, kır ve kent ayrımına esas teşkil eden nüfus eşiği 10 binden 20 bine yükseltilmiştir. TÜİK tarafından kır ve kent bazında yayımlanan tüm çalışmalarda bu tanım kullanılmaktadır (KKP, 2010-2013: 14).

Yerleşim yerlerinin idari statüsü temel alınarak nüfus büyüklüklerine bakılmaksızın il ve ilçe merkezleri kent, diğer tüm yerleşimler köy kabul edilmektedir. Kentler, nüfus yoğunluğu fazla olan yerleşim alanlarına ek olarak, buralarda yürütülen hizmet ve faaliyetlerle ilgili örgütleri ve personeli barındırmaktadır. Hatta kentler, sınırları içerisinde yoğun şekilde yürütülen faaliyet ve hizmet çeşidine göre de diğer yerleşim alanlarından kolaylıkla ayrıştırılabilirler (İsbir, 2005: 5).

Sosyo-ekonomik gelişmelere bağlı olarak kent kavramının içeriğinde de değişimler olmuştur. Eski dönemlerde kale ve sur, kent kavramını tanımlamada önemli bir ölçüt olarak kullanılmıştır. Oysa bugün kent kavramının tanımlanmasında istihdam yapısı, ekonomik etkinlik ve nüfus yoğunluğu gibi farklı ölçütler kullanılmaktadır. Özellikle sanayi devrimiyle birlikte kentsel mekânların biçim ve işlevinin değişmesi kent kavramının içeriğini bütünüyle değiştirmiş, sosyoloji, tarih ve coğrafya gibi siyasal, sanatsal ve kültürel birçok bilim dalının inceleme alanına girmesine neden olmuştur (Topal, 2004: 277).

Bir toplumsal, siyasal, sanatsal, kültürel ve ekonomik biçimlenme olarak kent, insanların doğayla olan yerleşme ilişkilerinde, yeni ve ileri bir aşama olarak kendisinden önceki yerleşme biçimlerinden belirgin çizgilerle ayrılan özellikler taşır (Özer, 2004: 4). Her bilim dalı veya her yaklaşım ayrı bir ölçüt kullanılarak kenti tanımlamaya çalışmıştır. Bunlardan en sık kullanılanı nüfusu dikkate alınarak yapılan demografik olanıdır. Kent bilim dalları ve fiziksel coğrafya, kenti belli bir nüfus büyüklüğüne erişmiş yerleşkeler olarak tanımlar. Kent, kendine özgü bir iş-güç biçimi, toplumsal örgütü ve belli bir yerleşik kültürü bulunan çok nüfuslu yerleşmeler olarak tanımlanabilir (Sencer, 1979: 4).

Kent ile ilgili tanımlamalar ve açıklamaların birbirinden farklı ölçütler ve kriterler sergilemektedir. Bu ölçüt ve kriterler; yönetsel sınır, nüfus, ekonomik ve sosyolojik olarak sınıflandırılabilir. Kent ile ilgili yönetsel tanımlama, genellikle belediye sınırları içinde kalan nüfusu, kentli nüfus olarak tanımlamaktadır. Nüfus ölçütü ile ilgili olarak ise, nüfusu 2000’den fazla olan yerleşim yerlerini kent nüfusuna dâhil edilmektedir. Çünkü Köy Kanunu’nun 1. Maddesi, 2000’den az nüfuslu yerleşim yerlerini köy olarak belirtmiştir (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.442.pdf>). Keleş’e göre ise nüfusu 10 bin üzerinde olan yerleşim yerleri kent olarak adlandırılmaktadır (Keleş, 2008: 61).

Kır ve kent kavramlarının altında değinilmesi gereken diğer bir kavram ise kentleşmedir. Kentleşme dar anlamda, kentlerin ve kentlerde yaşayan nüfusun artmasını anlatır. Kentsel nüfus, doğumlar ile ölümler arasındaki farkın doğum lehine olması sonucunda ve aynı zamanda köylerden ve kasabalardan kente olan göçlerden artar. Kısacası dar anlamda kentleşme demografik bir anlam taşır (İsbir, 2005: 4).

Sosyal Bilimler Sözlüğü'nde kentleşme; sanayileşmenin işgücünü çekmesi, tarımsal üretimin de fazla nüfusu itmesi sonucu, nüfusun kırsal alandan şehir merkezlerine doğru akması, nüfusun kitlesel boyutlarda kentlere akın etmesiyle ortaya çıkan sosyolojik olgu (Demir ve Acar, 1992: 206) olarak tanımlanır.

Şehirleşme anlamında da kullanılan kentleşme; ekonomik gelişmeye koşul olarak kent sayısının artması ve kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplumda artan oranda örgütlemeye, uzmanlaşmaya ve insanlar arası ilişkilerde kentlere özgü değişikliklere yol açan nüfus birikimi süreci (Keleş, 1998: 80) olarak tanımlanır.

Kentleşme bir anlamda kitlesel olarak ülke içindeki nüfusun hareket etmesini anlatır. Bu hareket genellikle kırsal alandan kente doğru olabileceği gibi bazen de kentten kente doğru da olabilir. Ayrıca sadece demografik yoğunlukla kentleşmeyi açıklamak yetersizdir. Bunun yanında sosyal, kültürel ve ekonomik göstergeler de göz önüne alınmalıdır. Kısacası kentleşme kırsal alanların aksine kentsel alanlarda yaşayan insanların oranındaki bir artış olarak tanımlanmaktadır (Şahin, 2011: 7).

Türkiye'de Kır-Kent Yapısına İlişkin Temel Göstergeler

Türkiye'de modern anlamda kentleşme hareketi, Cumhuriyetin ilanından sonra ve özellikle de tarımda makineleşmeyle birlikte başladığı görülmektedir. Bu dönem öncesinde Türkiye'de kentleşme hızının oldukça yavaş olduğu belirtilmektedir. Söz konusu döneme kadar kır ve kent nüfus artışı birbirinden farklı olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemdeki nüfus hareketlerinde dönemin başlarında yaşanan ve en kapsamlısını Türk-Rum mübadelesinin oluşturduğu bilinmektedir. Bu dönemde ülke nüfusunun göç veya nüfus değiş tokuşuyla sağladığı artış, toplam nüfus artışının %5,4'ünü oluşturmaktadır. Ayrıca kentleşme çabalarının II. Dünya Savaşına denk geldiği için yavaş seyrettiği belirtilmektedir (Niray, 2002: 12).

1927 yılında 3 milyon 306 bin olan kent nüfusu 1935'te 3 milyon 800 bine yükselmiştir. Kentsel nüfusta görülen bu küçük artış, doğal olarak etkisi kentsel nüfus oranında da göstermiş ve %21 olan kentsel nüfus oranı 1935'te %23,5'e yükselmiştir. 1945 yılında yapılan nüfus sayımı sonuçlarına göre Türkiye'nin nüfusu 18 milyon 790 bin 174 kişi olarak açıklanmıştır (<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?method=temelist>). Bu dönemdeki kentleşme hareketlerinin diğer önemli yanı da bu düşük artışın kırsal alanlardan kaynaklanan göçlerle değil, büyük ölçüde kentlerin kendi iç dinamiklerine bağlı olarak gerçekleşmiş olmasıdır.

Çok partili siyasi hayata geçiş döneminin ilk yılları Türkiye'nin kentleşmesinde ayrı bir öneme sahiptir. Türkiye, 1950-1960 yılları arasında tarihinin ilk yoğun ve hızlı kentleşme hareketlerine sahne olmuştur. 1950'de 5 milyon 244 bin olan kentli nüfus, 10 yılda %69 oranında artarak 1960'da 8 milyon 860 bin kişi olarak hesaplanmıştır. Kentli nüfusun toplam nüfus içindeki payının da aynı dönemde %25,1'den %31,9'a çıktığı belirtilmektedir. Bu dönemde kentli nüfus artışı en yüksek düzeyine 1950'lerin ilk yarısında ulaşmıştır. 1945-1955 yılları arasında binde 22,5 olan kentli nüfus artış hızı, 1950-1955 döneminde binde 55,6'ya çıkmış, 1955-1960 yıllarında ise yurt dışı işçi çıkışının etkisiyle, az da olsa gerileyerek binde 49,4 olarak gerçekleşmiştir (<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?method=temelist>).

1960'lı yıllardan itibaren Türkiye'de kentleşmenin hızlandığı görülmektedir. Söz konusu dönemde, bir yandan mevcut kentlerin nüfusu hızla artarken, diğer yandan da yerleşkenin kent statüsü kazandığı yıllar olmuştur. 1960'a kadarki dönemde kent yerleşmelerinin sayısı 66'dan 102'ye, 50 binden fazla nüfuslu kentlerin sayısı 5'ten 11'e yükselirken, bu dönemde kent sayısı 147'ye, orta ve büyük kentlerin sayısı 27'ye çıkmıştır. 1960-1975 yılları arasında ise kent sayısı 288'i bulurken, nüfusu 50 binin üstündeki kentler 65'e, 100 binden fazla nüfusa sahip kentlerin sayısı 36'ya ulaşmıştır. Bu dönem Türkiye'de güçlü bir kentleşme eğiliminin gözlemlendiği ve hızlı bir kentleşme sürecinin yaşandığı yılları kapsamaktadır (Sencer, 1979: 73).

1950'den beri hızlanan kentleşme, 1960-1970 döneminde de devam ettiği ve 1960'ta 8 milyon 600 bin olan kentsel nüfus, binde 43,5'lik artışla 1970'te 13.691.101'e yükselmiştir. Bu artışa bağlı olarak kentsel nüfusun toplam nüfus içindeki payı %31,9'dan %38,5'e ulaşmıştır. Kentsel nüfus artışı da 1960-1970 döneminin ilk yarısında binde 39,7 ye 1965-1970 döneminde ise binde 47,3'e çıkmıştır (<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>).

Türkiye'de 1980 ve sonrası ile 2000'li yılların birçok yönden dönüm noktası olduğu bir dönem olarak nitelendirilmektedir. Türkiye'nin içinde bulunduğu sosyal, ekonomik ve siyasal koşullara bağlı olarak yaşanan kentleşme hareketinin bu dönemde farklı boyutlar kazandığı görülmektedir.

Kentsel nüfus artış hızı incelendiğinde, 1980-1985 döneminde yönetsel yapıdaki bir takım değişimlerin etkisiyle binde 62,6 olan kentsel nüfus artışı, 1985-1990 döneminde binde 43,1'e, 1990-2000 arasında da binde 26,8'e gerilemiştir. Kentsel nüfusun artış hızında görülen bu azalmaya rağmen, kent nüfusu 1990'larda 40 milyonu aşmış ve toplam nüfus içindeki payı %60, 2000'li yıllarda ve sonrasında ise %65'e yükselmiştir (<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>).

Tablo 1. Kır ve Kent Nüfusunun Dağılımı (1927-2000)

Sayım Yılı	Toplam	Kent Nüfusu	Yüzde	Kır Nüfusu	Yüzde
1927	13.648.270	3.305.879	24,22	10.342.391	75,78
1935	16.158.018	3.802.642	23,53	12.355.376	76,47
1940	17.820.950	4.346.249	24,39	13.474.701	75,61
1945	18.790.174	4.687.102	24,94	14.103.072	75,06
1950	20.947.188	5.244.337	25,04	15.702.851	74,96
1955	24.064.763	6.927.343	28,79	17.137.420	71,21
1960	27.754.820	8.859.731	31,92	18.895.089	68,08
1965	31.391.421	10.805.817	34,42	20.585.604	65,58
1970	35.605.176	13.691.101	38,45	21.914.075	61,55
1975	40.347.719	16.869.068	41,81	23.478.651	58,19
1980	44.736.957	19.645.007	43,91	25.091.950	56,09
1985	50.664.458	26.865.757	53,03	23.798.701	46,97
1990	56.473.035	33.326.351	59,01	23.146.684	40,99
2000	67.803.927	44.006.274	64,90	23.797.653	35,10

Kaynak: TÜİK 1927-2000 Genel Nüfus Sayımları

Türkiye’de Mevzuatın Kır ve Kent Dağılımına Etkisi

Türkiye’de 2004 yılından itibaren yürürlüğe giren bazı yerel yönetim kanunları (5216, 5302, 5355, 5393, 5747, 6360) kır ve kent oranı bakımından önemli düzenlemeler gerçekleştirmiştir. 2008 yılında çıkarılan 5747 sayılı kanunla yerel yönetimler alanında önemli değişiklikler yapılmıştır. 1145 adet belde belediyesi kamu tüzelkişiliği köye ya da mahalleye dönüştürülmüş, belediye sayısı da 3225’den bir günde 2103’e inmiştir. Kanun küçük yerleşim yerlerinin belediye kamu tüzelkişiliğini böylece lağvetmiş, onları bir başka kamu tüzelkişiliği olan köy statüsüne dönüştürmüştür. Aynı kanun büyük şehir belediye sınırları içerisinde de ilk kademe belediyelerini kaldırmıştır. Bu hukuki düzenlemeler ve uygulamalar köy ve mahalleleri de etkilemiştir (<http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5747.html>).

Tablo 2. 5747 Sayılı Kanun Öncesi ve Sonrası Türlerine Göre Belediye Sayısı

5747 Sayılı Kanun Öncesi ve Sonrası Türlerine Göre Belediye Sayısı		
	5747 Sayılı Kanun Öncesi Belediye Sayısı	5747 Sayılı Kanun Sonrası Belediye Sayısı
Büyükşehir Belediyesi	16	16
Büyükşehir İlçe Belediyesi	100	142
İlk Kademe Belediyesi	283	0
İl Belediyesi	65	65
İlçe Belediyesi	750	750
Belde Belediyesi	2.011	1.132
Toplam	3.225	2.105

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü web sitesi verileri

Tabloya bakıldığında 5747 sayılı kanun sonrasında büyükşehir bünyesinde ilçe belediyelerinin sayısı 42 artmıştır. Söz kanun, 283 adet olan ilk kademe belediyelerini de tamamen ortadan kaldırmıştır. Büyükşehir belediyelerinin dışındaki belde belediyelerinin de sayısı da 879 adet azalmıştır. Bu tabloya göre büyükşehir belediyesi içerisinde bir ilçe belediyesi ve 239 ilk kademe belediyesi (toplam 240) tüzelkişiliği lağvedilerek mahalleye dönüştürülmüştür. 35 adet ilk kademe belediyesi ise ilçe belediyesi haline getirilmiştir. 8 adet ilk kademe belediyesi belediye tüzelkişiliği korunarak (belde belediyesi olarak) bir tane ilk kademe belediyesi de (statüsü değiştirilerek) köye dönüştürülerek büyükşehir belediyesi dışına çıkarılmıştır. Böylece büyükşehir belediyesi hizmet alanında 240 yeni mahalle kurulmuş, 9 adet belediye de (biri köy statüsüne dönüştürülerek) büyükşehir hizmet alanının dışına çıkartılmıştır.

Bu dönemde yapılan yasal düzenlemeler şüphesiz kır kent oranına da yansımış ve kentleşme oranında önemli değişikliklere neden olmuştur. Türkiye’de kır kent dağılımı ve kentleşme oranına etkisi bakımından bu güne kadar yapılan en esaslı düzenleme 6 Aralık 2012 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 6360 sayılı “On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile getirilen yeni düzenlemelerdir. Daha sonra bu kanunda değişiklik yapılmış ve Büyükşehir Belediye sayısı 14’e, ilçe sayısı da 27’e çıkartılmıştır. Kanunun ismi de; On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe

Kurulması İle Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun olarak değiştirilmiştir (www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6360.doc).

6360 sayılı kanun ile 14 yeni Büyükşehir Belediyesi kurulmuştur ve büyükşehir belediyelerin sınırları il mülki sınırları olarak belirlenmiştir. Bu sınırlar içerisinde kalan köy ve beldelerin tüzel kişilikleri kaldırılmıştır. Büyükşehir Belediye sınırları içinde 27 yeni ilçe kurularak 1.053 belde belediyesi ile 16.082 köy de mahalle haline getirilmiştir. Diğer il belediyelerinde ise nüfusu 2000'den az olan belediyeler kapatılarak köye dönüştürülmüştür. Bu yasayla toplam 552 belediye tüzel kişiliğini kaybetmiştir.

Tablo 3. Tüzel Kişiliği Kaldırılan Belde ve Köyler

	Belde		Köy	
	30 BŞB	51 İl	Köy	Orman Köyü
	1.023	559	6.430	9.652
Toplam	1.582		16.082	

Tablo 4. Büyükşehir İlçe Belediyeleri

	Yeni Kurulacak İlçe Sayısı	Büyükşehir İlçe Sayısı	Dönüştürülecek İlçe Sayısı	Genel Toplam
Toplam	24+2*	143	333	500

*Zonguldak ilinde kurulan Kilimli ve Kozlu ilçeleri

Tablo 5. Karşılaştırmalı Genel Tablo

	6360 Yasa'dan Önce	Yeni Durum
Büyükşehir Belediyesi	16	30
BŞB İlçe Belediyesi	143	500
İl Belediyesi	65	51
İlçe Belediyesi	749	418
Belde Belediyesi	1.977	393
Toplam Belediye	2.950	1.393
İl Özel İdaresi	81	51
Köy	34.283	18.201

Son düzenlemelerle birlikte Türkiye'nin kır-kent yapısı TÜİK verilerinden de görüldüğü üzere büyük oranda değişiklik göstermiştir. Veriler incelendiğinde oranlar kentsel alan lehine önemli artış göstermiştir.

Tablo 6. Kır ve Kent Nüfusunun Dağılımı (2007-2013)

Sayım Yılı	Toplam	Kent Nüfusu	Yüzde	Kır Nüfusu	Yüzde
2007	70.586.256	49.747.859	70,5	20.838.397	29,5
2008	71.517.100	53.611.723	75,0	17.905.377	25,0
2009	72.561.312	54.807.219	75,5	17.754.093	24,5
2010	73.722.988	56.222.356	76,3	17.500.632	23,7
2011	74.724.269	57.385.706	76,8	17.338.563	23,2
2012	75.627.384	58.448.431	77,3	17.178.953	22,7
2013	76.667.864	70.034.413	91,3	6.633.451	8,7

Kaynak: TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2007-2013 Genel Nüfus Sayımları

TÜİK verilerinden anlaşıldığı şekliyle 6360 sayılı kanunun Türkiye'nin nüfus dağılımı üzerinde ciddi değişikliklere neden olmuştur. 2012 yılına kadar ülke toplam nüfus içindeki kent ve kır nüfusu ile bu ikisi arasındaki oransal değişim %1 ila %2 arasında görülürken 6360 sayılı yasadan sonra çok ciddi fark ortaya çıkmıştır. 2012 ile 2013 yılları arasında ülke toplam nüfusu 1 milyon 40 bin 480 kişi artmıştır. Kent nüfusundaki artış ise 11 milyon 585 bin 982 kişi, kır nüfusundaki azalış ise 10 milyon 545 bin 502 kişi olmuştur. Kent nüfus oranı %77,3'ten %91,3 çıkararak bir önceki yıldan %14 artış göstermiştir. Kır nüfusun oranı ise yine %14 azalarak %22,7'den %8,7'e gerilemiştir.

Sonuç ve Öneriler

Genel olarak bakıldığında kır ve kent ayrımı; ekonomik faaliyetlerin, sosyal yapının, kültürel değerlerin ve nihayetinde fiziki ve beşeri coğrafyanın farklılaşmasını ifade etmektedir. Kır ve kent kavramları altında da ifade edilen aslında mekân farklılaşmasından başka bir şey değildir. Çünkü günümüzde kenti tanımlarken kullanılan bazı özelliklerin kırdan, kıyı tanımlarken kullanılan bazı özelliklerinde kentlerde olduğu görülmektedir. Bu duruma sebep olan etken, tanımlamalarda kullanılan nüfus büyüklüğü veya yoğunluğu ile yerleşim yerlerinin idari statüsü gibi normatif kıstasların kullanılıyor olmasıdır. Bu anlamda kırsal ve kentsel alanlarda yaşayan nüfusun yaşam kalitesi ve koşulları açısından genel değerlendirmeler ve karşılaştırmalar yapmak mümkün olmakla birlikte pek de doğru ve geçerli verilere ulaşılmayacağı açıktır. Dolayısıyla kırsal ve kentsel ayırım tasnifinin, genel olarak istatistikî veri üretmek ve bu verilerle daha nitelikli politikalar oluşturabilmek olmalıdır. Çünkü Türkiye'de kırsal ve kentsel alanda yaşayan nüfusun veya kentleşme hareketinin izlediği gelişim incelendiğinde kentsel nüfusun sürekli olarak artma eğiliminde olduğu görülmektedir. Bunun doğal bir sonucu olarak da kentleşme oranı artış göstermektedir. Kentleşmeye sebep olan faktörlerin söz konusu olduğu yıllarda kentsel nüfus istikrarlı bir artış seyri izlemektedir. Kentleşme hareketine yasal ve yönetsel düzenlemelerle yapılan müdahaleler göstermektedir ki kentsel nüfus oranı nicel olarak fark edilebilir bir artış göstermiştir. Ancak bunun nitel olarak artış gösterdiğini söyleyebilmek tartışılmaya açık bir konudur.

Kaynakça

- Creating Rural Indicators for Shaping Territorial Policy, (1994), OECD Publication, France, http://ec.europa.eu/agriculture/agrista/rurdev2006/RD_Report_2006.pdf (01.05.2014).
- Demir, Ömer-Acar, Mustafa, (1992), “Sosyal Bilimler Sözlüğü”, Ağaç Yayıncılık, İstanbul.
- Işık, Şevket, (2005), “Türkiye’de Kentleşme ve Kentleşme Modelleri”, Ege Üniversitesi Coğrafya Dergisi, No: 14, ss57-71.
- İsbir, G. Eyüp, (2005), “Kentleşme ve Çevre Sorunları”, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Keleş, Ruşen, (1998), “Kentbilim Terimleri Sözlüğü”, İmge Yayınları, Ankara.
- Keleş, Ruşen, (2008), “Kentleşme Politikası”, İmge Yayınları, Ankara.
- Kırsal Kalkınma Planı (2010-2013), T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Niray, Nasır, (2002), “Tarihsel Süreç İçinde Kentleşme Olgusu”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 9.ss3-27.
- Özer, İnan, (2004), “Kentleşme, Kentleşme ve Kentsel Değişim”, Ekin Kitapevi, Bursa.
- Rural Development in the European Union - Statistical and Economic Information Report (2006), http://ec.europa.eu/agriculture/agrista/rurdev2006/index_en.htm (01.05.2014).
- Sencer, Yakut, (1979), “Türkiye’de Kentleşme”, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Şahin, Yusuf, (2011), “Kentleşme Politikası” Murathan Yayınevi, Trabzon.
- Topal, Abdülkadir, (2004), “Kavramsal Olarak Kent Nedir ve Türkiye’de Kent Neresidir”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 6, Sayı: 1. ss279-294.
- Türk Dil Kurumu, (1998), “Türkçe Sözlük”, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara.
- Urry, John, (1999), “Mekânları Tüketmek”, Çev: Rahmi Ögdül, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (20.10.2014).
- <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5747.html> (20.10.2014).
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6360.pdf> (20.10.2014).
- <http://www.migm.gov.tr/IstatistikiBilgiler.aspx> (20.10.2014).
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.442.pdf> (21.10.2014)
- www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6360.doc (21.10.2014)